

**Uchwała nr 1/2023 z dnia 27 października 2023 roku
w sprawie wystąpienia do Rady Dyscypliny Naukowej Filozofia
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
z wnioskiem o nadanie dr. Markowi Porwolikowi
stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych
w dyscyplinie naukowej Filozofia
podjęta przez komisję habilitacyjną powołaną przez
Radę Dyscypliny Naukowej Filozofia UKSW w Warszawie**

Powołana w dniu 20 czerwca 2023 r. przez Radę Dyscypliny Naukowej Filozofia Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, na podstawie art. 221 ust. 5 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym oraz § 36 ust. 1 p. 3 Statutu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz § 6 Uchwały Nr 200/2019 Senatu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 23 października 2019 r. w sprawie sposobu postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, komisja habilitacyjna do przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego doktora Marka Porwolika, działała w składzie:

osoby wyznaczone przez Radę Doskonałości Naukowej:

- prof. dr hab. Jacek Wojtysiak (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) – przewodniczący
- prof. dr hab. Marcin Tkaczyk (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) – recenzent
- dr hab. Zbigniew Wolak (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) – recenzent
- dr hab. Ryszard Mordarski (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) – recenzent;

osoby wyznaczone przez Radę Dyscypliny Naukowej Filozofia UKSW w Warszawie:

- prof. dr hab. Roman Murawski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) – recenzent
- dr hab. Michał Piekarski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) – członek komisji
- dr hab. Magdalena Płotka (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) – sekretarz.

Działając na podstawie:

1. Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669, z późn. zm.),

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. 2022 poz. 2202),

3. Uchwały Nr 200/2019 Senatu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 23 października 2019 r. w sprawie sposobu postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie wraz z późn. zm. (tekst jednolity: Obwieszczenie Nr 18/2022 Rektora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 1 grudnia 2022 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Uchwały Nr 200/2019 Senatu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 23 października 2019 r. w sprawie sposobu postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie),

komisja habilitacyjna wzięła pod uwagę:

1. osiągnięcia naukowe, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2a Ustawy;
2. aktywność naukową Habilitanta realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej (por. art. 219 pkt. 3 Ustawy);

3. wynik kolokwium habilitacyjnego (por. art. 221 pkt. 9 Ustawy).

Podstawą oceny dokonań wymienionych w pkt. 1-3 były:

1. Osiągnięcie naukowe spełniające wymogi z art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) pod tytułem: *Józefa M. Bocheńskiego filozoficzny program studiów o Bogu. Perspektywa historyczna i aspekty analityczne*, składające się z cyklu dziewięciu artykułów.
2. Sporządzony przez Habilitanta autoreferat i zestawiony przez niego wykaz publikacji i pozostałych form aktywności naukowej (wraz z dostarczoną dokumentacją).
3. Sporządzone przez recenzentów oceny osiągnięć.
4. Dyskusja członków komisji habilitacyjnej po kolokwium habilitacyjnym nad jego przebiegiem oraz nad dorobkiem naukowym i aktywnością naukową kandydata oraz nad wnioskiem o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego.

UCHWAŁA

Biorąc pod uwagę osiągnięcia Habilitanta, przedstawione przez recenzentów opinie, przebieg kolokwium, a także przeprowadzoną dyskusję, Komisja podjęła uchwałę o wystąpieniu do Rady Dyscypliny Naukowej Filozofia Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z wnioskiem o nadanie:

doktorowi Markowi Porwolikowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie naukowej filozofia

Uchwała zapadła następującym stosunkiem głosów:

- za nadaniem stopnia naukowego doktora habilitowanego (TAK) – głosów: 7
- przeciw – (NIE) – głosów: 0
- WSTRZYMUJĄCYCH SIĘ – głosów: 0

W posiedzeniu Komisji brało udział siedmiu członków Komisji.

Głosowanie zgodnie z art. 222 ust. 10 ustawy i stosownym wnioskiem habilitanta miało charakter jawny.

Podpis przewodniczącego komisji

Janek Wojtyś

Podpis sekretarza komisji

Magdalena Prok

UZASADNIENIE

1. Informacje ogólne

Dr Marek Andrzej Porwolik urodził się 8 grudnia 1971 roku. W 2009 roku uzyskał stopień doktora w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Wcześniej odbył studia magisterskie w dyscyplinie matematyka na Uniwersytecie Śląskim, studia magisterskie w dyscyplinie teologia na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, studia magisterskie w dyscyplinie filozofia na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, a także studia podyplomowe z teologii pastoralnej na tej samej uczelni. Obecnie jest zatrudniony na stanowisku asystenta w Katedrze Metodologii Nauk na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW.

2. Główne osiągnięcie habilitacyjne

Głównym osiągnięciem naukowym przedstawionym w ramach postępowania habilitacyjnego jest cykl dziewięciu artykułów pt. *Józefa M. Bocheńskiego filozoficzny program studiów o Bogu. Perspektywa historyczna i aspekty analityczne*. Cykl ten tworzą następujące publikacje:

- *Ojca Bocheńskiego formalizacje czwartej drogi św. Tomasza z Akwinu*, „Logos i Ethos”, 31(2011)2, 109-130.
- *Józef Maria Bocheński's logical analyses of Question I of St. Thomas Aquinas' Summa Theologiae*, „Studies in East European Thought”, 65(2013)1, 75–99.
- *„Piąta droga” św. Tomasza z Akwinu w formalizacjach J.M. Bocheńskiego i P. Weingartnera*, „Roczniki Filozoficzne”, 61(2013)3, 77-99.
- *J.M. Bocheński's logical analysis of the quinque viae (origin, role, continuations)*, w: *(Un-)Certainty and (In-)Exactness. Proceedings of the 1st CLE Colloquium for Philosophy and Formal Sciences*, red. G. Basti, F. Bertato, Aracne: Roma 2018, 213-232. DOI: 10.4399/97888255145138.
- *Józefa Marii Bocheńskiego program studiów o Bogu*, „Rocznik Tomistyczny”,

9(2020)1, 335-354. DOI: 10.5281/zenodo.5841144.

- *J.M. Bocheński's Logical Analysis of Kant's Criticism of the Cosmological Argument*, „Edukacja Filozoficzna”, 20(2020), 59-79. DOI: 10.14394/edufil.2020.0016.
- *Józefa Marii Bocheńskiego formalizacje trzeciej drogi św. Tomasza z Akwinu*, „Przegląd Tomistyczny”, 26(2020), 295-322.
- *J.M. Bocheński's formal analysis of the "prima via" from 1953*, „Manuscripto”, 44(2021)4, 169-201. DOI: 10.1590/0100-6045.2021.v44n4.mp.
- *"Was ich glaube" Józefa Marii Bocheńskiego jako realizacja jego programu studiów o Bogu*, „Przegląd Tomistyczny”, 27(2021), 273-292.

Ocena recenzentów:

Recenzenci powołani przez Radę Doskonałości Naukowej i Radę Dyscypliny Naukowej Filozofia UKSW w Warszawie przedstawili w recenzjach swoją ocenę głównego osiągnięcia naukowego Habilitanta.

W odniesieniu do dorobku Habilitanta koncentrującego się na analizach twórczości o. J. M. Bocheńskiego dr hab. Zbigniew Wolak podkreślił wieloaspektowość badań dra Porwolika. Recenzent odnotował, że Habilitant „bardzo często przedstawia propozycje poprawek i udoskonalień badanych tekstów”(s. 9). Recenzent docenił również sprawność Habilitanta w posługiwaniu się obcymi językami: łaciną, niemieckim, angielskim oraz francuskim. Jego zdaniem, połączenie takich umiejętności sprawia, że zarówno wartość analityczna, jak i odkrywczość prac dra Porwolika jest na wysokim naukowym poziomie.

Prof. dr hab. Roman Murawski zwrócił uwagę, że Habilitant w cyklu artykułów będącym głównym osiągnięciem naukowym odpowiada na postawione (w Autoreferacie) pytania następująco: „prace Bocheńskiego z okres formułowania programu studiów o Bogu i prace powstałe w okresie późniejszym stanowią całościową próbę realizacji zadań wymienionych w tym programie i mogą być traktowane jako punkt wyjścia do dalszych badań z zakresu teologii analitycznej; program studiów o Bogu jest kontynuacją i doprecyzowaniem (poprzez uszczegółowienie) celów badawczych, jakie stawiali sobie członkowie Koła Krakowskiego, przy czym przyjmowane założenia należy uznać za różne” (s. 3-4). Prof. dr hab. Roman Murawski podkreślił, że Habilitant w sposób kompetentny przeprowadza swoje analizy. Zdaniem Recenzenta, są one dobrze i precyzyjnie realizowane, a wnioski są konkluzywne. Sam styl pisania Habilitanta

uznał za jasny i zrozumiały. Podkreślił również znajomość dra Porwolika literatury przedmiotu. Podsumowując swoją ocenę osiągnięcia habilitacyjnego prof. dr hab. Roman Murawski pisze: „Dzięki wzięciu pod uwagę w przeprowadzanych analizach także nieopublikowanych tekstów Bocheńskiego uzyskujemy obraz ewolucji i dojrzenia jego myśli i koncepcji. Jest to niewątpliwie ważna „wartość dodana”. Analizy dra Porwolika pokazują, że wszystkie prace Bocheńskiego z ostatniego okresu życia dotyczące studiów w Bogu tworzą jedną całość i nawiązują do programu Koła Krakowskiego” (s. 4).

Oceniając cykl artykułów nt. Bocheńskiego analiz z zakresu filozofii Boga dr hab. Ryszard Mordarski wymienił pięć ich zalet: po pierwsze, docenił zastosowanie przez Habilitanta wyrafinowanych narzędzi współczesnej logiki formalnej do badania problematyki istnienia i natury Boga. W efekcie – zdaniem Recenzenta – udało się Habilitantowi wypracować ogólną formalną teorię Absolutu, a także ocenić poprawne i niepoprawne formalnie argumentów na istnienie Absolutu oraz wypracować formalną teorię doświadczania religijnego. Po drugie, Habilitantowi udało się wykazać, że Bocheński pod koniec życia w swoim programie „Studiów o Bogu” powrócił do głównych idei sformułowanych przed wojną w Kole Krakowskim, zmierzających do wypracowania w pełni racjonalnych (poprawnych logicznie) sposobów uprawiania teologii filozoficznej. Po trzecie, zdaniem Recenzenta, Habilitant wykazał, że analizy Bocheńskiego *quinque viae* przyczyniły się do „uporządkowania, precyzacji i zdyscyplinowania dyskursu filozoficznego i teologicznego oraz stanowiły dobry punkt wyjścia do dalszych formalizacji tych zagadnień” (s. 3-4). Po czwarte, Recenzent docenił podjęcie się przez Habilitanta studiów na teologią filozoficzną Bocheńskiego, ponieważ stanowi ona cenny wkład do współczesnej filozofii religii, a jest wciąż niedostatecznie opracowana i niedoceniona. I po piąte, dzięki podjęciu się przez dra Porwolika analiz tekstów Bocheńskiego badacze i historycy filozofii zyskują dopełniony obraz koncepcji Bocheńskiego jako filozofa religii i teologa filozoficznego. Uzupełniony obraz umożliwi ocenę wkładu jego spuścizny filozoficznej do dzisiejszej analitycznej filozofii religii.

Choć dr hab. Ryszard Mordarski zasadniczo pozytywnie ocenia całość osiągnięcia naukowego Habilitanta, sformułował jednak następujące uwagi krytyczne: zwrócił uwagę, że dr Marek Porwolik w niewystarczającym stopniu odniósł swoje analizy formalizacji „pięciu dróg” Tomasza „do szerszego kontekstu porównawczego, który dostępny jest w literaturze przedmiotu” (s. 4). Recenzent odnotował brak uwzględnienia publikacji Anthony’ego Kenny’ego czy Paula

Weingartnera. Dodatkowo, dr hab. Ryszard Mordarski zasugerował, że osiągnięcie naukowe dra Porwolika zyskałoby na jakości, gdyby Habilitant umiejscowił analizy Bocheńskiego w szerszym kontekście, zarówno w kontekście dokonań szkoły Lwowsko-Warszawskiej (Recenzent pisze: że „niezwykle cenne byłyby bardziej pogłębione badania dotyczące zastosowania metodologii *Szkoły Twardowskiego* do zagadnień teologii” (s. 5)), jak i w kontekście współczesnej anglosaskiej tradycji analitycznej („w kontekście osiągnięć anglosaskiej filozofii religii w ostatnich kilku dekadach”, tamże). Dr hab. Ryszard Mordarski zauważył również, że o ile Habilitant dość sporo miejsca poświęcił na rozważenie argumentacji na rzecz istnienia Boga, o tyle zagadnienie „istoty Bożej” (atrybutów Boga takich jak: niezmienność, wieczność – rozumianą jako aczasowość, jedność, nieskończoność, doskonałość i dobroć) pozostało zbadane przez dra Porwolika słabiej. Zdaniem Recenzenta, „sam Bocheński nie rozwinął szczegółowo tych analiz, ale pozostawił jednak wystarczający materiał do szerszych badań, polegających na formalnych precyzacjach tych atrybutów. Można oczekiwać, że dalsze prace Habilitanta zapełnią tę lukę badawczą i doczekamy się spójnej formalnej teorii Absolutu, której zarys w swoich pracach dał ojciec Bocheński” – podsumował swoją ocenę dr hab. Ryszard Mordarski (s. 5-6).

Prof. dr hab. Marcin Tkaczyk zaklasyfikował główne osiągnięcie naukowe Habilitanta do historii filozofii w wieku XX (s. 3). Za główną wartość osiągnięcia uznał to, że uzupełnia on wiedzę na temat programu Bocheńskiego. Recenzent wymienił dwa walory osiągnięcia naukowego Habilitanta: po pierwsze, docenił wykorzystanie i upowszechnienie przez dra Porwolika nieopublikowanych i nieznanych tekstów źródłowych. Zdaniem Recenzenta, „pozyskana w ten sposób wiedza ma dla historii filozofii spore znaczenie, ponieważ może prowadzić do zmiany obrazu ruchu, którego reprezentantem był Bocheński” (s. 3). Po drugie, Recenzent docenił objaśnienia, uzupełnienia oraz korekty dokonane przez Habilitanta formalizacji Bocheńskiego pierwszej, trzeciej, czwartej i piątej drogi Tomasza z Akwinu (s. 3).

Prof. dr hab. Marcin Tkaczyk wskazał jednak dwa aspekty osiągnięcia naukowego dra Porwolika, które uznał za problematyczne: po pierwsze, Recenzent uznał za „mocno przesadzoną tezę Habilitanta, że „późne prace Bocheńskiego stanowią <całościową> realizację <wszystkich> zadań wyznaczonych w jego programie” (s. 3). Prof. dr hab. Marcin Tkaczyk zwrócił uwagę, że „program Bocheńskiego postuluje m.in. krytyczną recepcję myśli scholastycznej i rozwinięcie teologii jako przedmiotowej nauki o Bogu narzędziami <logiczno-matematycznymi>. W rzeczywistości z pracy habilitacyjnej Marka Porwolika można wnioskować, że recepcja objęła co

najwyżej część metafizycznych, epistemologicznych i metodologicznych podstaw teologii, w szczególności analizę pojęcia wiary i pięć dróg Tomasza z Akwinu” (s. 3-4). Po drugie, Recenzent – wbrew opinii dra Porwolika – stoi na stanowisku, że teoria Bocheńskiego wypływająca z jego późnych prac (np. z pracy *Was ich glaube*) nie może być uznana za realizację programu koła krakowskiego „lub jakiegoś programu będącego jego kontynuacją” (s. 4).

Prof. dr hab. Marcin Tkaczyk przedstawił inne uwagi krytyczne w odniesieniu do głównego osiągnięcia naukowego: użyciu przed dra Marka Porwolika takich słów jak „formalizacja” czy „narzędzia matematyczno-logiczne” nie towarzyszyła refleksja, czy odnoszą się one do tych samych metod, jeżeli wziąć pod uwagę fakt, że powstanie koła krakowskiego od sformułowania programu Bocheńskiego dzieli kilka dekad.

Choć prof. dr hab. Marcin Tkaczyk dość krytycznie odnosi się do tez wskazanych jako główne osiągnięcie (zdaniem Recenzenta zostały one sformułowane, rozważone i uzasadnione z niedostateczną starannością, s. 5), to jednak dopatruje on w głównym osiągnięciu Habilitanta dużej wartości, zwłaszcza w udostępnieniu nieznanych dotąd źródeł i dokładnym opracowaniu formalizacji dróg Tomasza z Akwinu (s. 5).

3. Aktywność naukowa

Dodatkowo do oceny zgłoszono:

- 6 rozdziałów w monografiach naukowych (w tym 2 współautorskie),
- 7 artykułów naukowych (w tym 2 współautorskie),
- 4 artykuły recenzyjne
- 1 sprawozdanie

Wraz z pracami mieszczącymi się w cyklu daje łącznie 27 publikacji. Prace te zostały opublikowane w recenzowanych monografiach i czasopiśmie. Wśród publikacji tych jest 9 anglojęzycznych: (4 prace znajdują się w cyklu artykułów, a 5 poza nim), dwie prace ukazały się zarówno w wersji polskojęzycznej, jak i anglojęzycznej, cztery spośród nich (3 rozdziały w monografiach i 1 artykuł) zawierają treści opracowane w pracy doktorskiej.

Habilitant wykazał następujące osiągnięcia naukowe dokonane po uzyskaniu stopnia doktora:

- wygłoszenie 36 referatów (19 na konferencjach ogólnopolskich oraz 17 na konferencjach międzynarodowych; wśród nich były 4 wykłady na zaproszenie, w tym 3 plenarne),

- uczestniczenie w organizacji 2 konferencji naukowych (1 krajowej i 1 międzynarodowej),

- udział w realizacji 3 projektów badawczych lub popularyzujących filozofię.

Dr Marek Porwolik wykazał również współpracę z ośrodkami takimi jak: Uniwersytet Śląski, Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie i Uniwersytet Śląski oraz Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Dodatkowo Habilitant wykazał:

- współpracę w latach 2011-2015 z prof. Janem Mulawką z Politechniki Warszawskiej, która zaowocowała:

- uczestnictwem we wspólnych seminariach,

- dwoma artykułami (w tym jednym współautorskim),

- kilkoma referatami wygłoszonymi na konferencjach organizowanych przez Politechnikę Warszawską.

- współpracę w ramach projektu badawczego „Sztuczna inteligencja i abstrakcyjna struktura bytu”, będącego owocem współpracy Politechniki Warszawskiej, Uczelni Łazarskiego i UKSW.

- pobyt w 2013 na Uniwersytecie w Campinas w Brazylii, oraz nawiązanie współpracy naukowej z Centre for Logic, Epistemology and the History of Logic, State University of Campinas.

Pobyt ten zaowocował:

- udziałem w dwóch konferencjach międzynarodowych na tym Uniwersytecie i wygłoszeniem na nim dwóch referatów,

- współpracą z prof. Fabio Bertato z tego Uniwersytetu,

- członkostwem w Komitecie naukowym projektu badawczego "CCFT Working Group - Dialogues between Scientific Culture, Philosophy and Theology",

- nawiązaniem współpracy z ks. prof. Gianfranco Bastim z Uniwersytetu Laterańskiego.

Obszarem współpracy było zastosowanie metod formalnych w filozofii, w tym w filozofii Boga.

Habilitant wykazał także:

- pobyt w 2018 roku w Instytucie Matematyki Czeskiej Akademii Nauk w Pradze, nawiązanie współpracy z prof. Wiesławem Kubisiem. Obszarem współpracy były zagadnienia z zakresu podstaw matematyki, teorii kategorii i topologicznych modeli dla struktur mereologicznych i chronologicznych.
- współpracę od 2021 r. z Instytutem Tomistycznym w Warszawie.
- udział w posiedzeniach poszerzonej redakcji „Przeglądu Tomistycznego”.

Ponadto kandydat przedstawił informację o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Ocena recenzentów:

Prof. dr hab. Marcin Tkaczyk uważa, że „wszystkie prace, które składają się na dorobek naukowy Marka Porwolika, stanowią łącznie znaczny wkład w rozwój filozofii” (s. 5).

Dr hab. Zbigniew Wolak zwrócił uwagę, że Habilitant wykazuje się bardzo bogatą aktywnością naukową (s. 12).

Dr hab. Ryszard Mordarski wyraził opinię, że wszystkie prace Habilitanta napisane są jasno i przejrzysto, a zawarta w nich argumentacja jest ścisła i precyzyjna. Recenzent przyznał, że w tym stopniu, w jakim był w stanie krytycznie śledzić zapis formalny, nie znalazł w nim żadnego błędu, czy niedopatrzenia. Uwzględniona w tekstach literatura przedmiotu jest wyczerpująca i wykorzystana we właściwy sposób. Cytaty, przypisy i wszystkie odniesienia do innych autorów używane są poprawnie i celowo. Zdaniem Recenzenta, nie ulega żadnej wątpliwości, że Autor posługuje się literaturą przedmiotu w sposób kompetentny i poprawny. Podsumowując swoją ocenę dr hab. Ryszard Mordarski stwierdził, że „całość dorobku ks. dra Marka Porwolika należy ocenić bardzo wysoko i uznać za bardzo wartościowy. Wszystkie powyższe osiągnięcia naukowe, jak również cała aktywność naukowa Habilitanta, stanowią z pewnością istotny wkład w rozwój badań nad filozofią religii i teologią filozoficzną ojca Bocheńskiego oraz znacząco poszerzają rozumienie kontynuacji przez o. Bocheńskiego przedsięwzięcia, które było realizowane w przedwojennej Polsce pod nazwą Koła Krakowskiego” (s. 7).

Prof. dr hab. Roman Murawski również wyraził przekonanie, że dorobek naukowy Habilitanta jest obszerny. Jego prace dotyczą przede wszystkim zagadnień zastosowania narzędzi formalnych (logiki) do zagadnień filozoficznych powiązanych z pojęciem Absolutu, również do

dorobku Habilitanta należą prace nt. powszechników, problemu uniwersum, identityczności genetycznej oraz *formal concept analysis*. Zdaniem prof. dra hab. Romana Murawskiego zastosowanie przez Habilitanta narzędzi formalnych należy uznać za kompetentne. „Należy podkreślić wysoki poziom merytoryczny prac Habilitanta – pisze Recenzent – Znakomicie orientuje się on w rozważanej problematyce, zna dobrze literaturę przedmiotu, potrafi trafnie analizować teksty i dobierać argumenty oraz sprawnie prowadzić argumentację” (s. 6).

Sprawozdanie z przebiegu posiedzenia komisji habilitacyjnej

Posiedzenie komisji habilitacyjnej obejmowało następujące części: 1) kolokwium habilitacyjne z udziałem kandydata; 2) dyskusję członków komisji nad przebiegiem kolokwium habilitacyjnego; 3) dyskusję nad dorobkiem naukowym i aktywnością naukową kandydata oraz nad wnioskiem o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego; 4) głosowanie nad uchwałą o wystąpieniu do Rady Dyscypliny Naukowej Filozofia UKSW w Warszawie z wnioskiem o nadanie dr. Markowi Porwolikowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia.

Posiedzenie komisji rozpoczął przewodniczący komisji, który powitał członków komisji uczestniczących w posiedzeniu oraz Habilitanta.

1) Sprawozdanie z przebiegu kolokwium habilitacyjnego dr. Marka Porwolika

Kolokwium habilitacyjne rozpoczął Przewodniczący komisji, prof. dr hab. Jacek Wojtysiak. Następnie Przewodniczący komisji poprosił Habilitanta o przedstawienie głównego osiągnięcia naukowego. Dr Marek Porwolik zaprezentował swoje osiągnięcie naukowe, omawiając główne tezy i wnioski zawarte w cyklu artykułów pt. *Józefa M. Bocheńskiego filozoficzny program studiów o Bogu. Perspektywa historyczna i aspekty analityczne*.

W dalszej kolejności rozpoczęto zadawanie pytań Habilitantowi przez członków komisji, na które udzielił odpowiedzi.

Dr hab. Zbigniew Wołak poprosił Habilitanta o wskazanie jednego z punktów

polemicznych swojej recenzji i odniesienie się do niego. Dr Marek Porwolik wskazał pytanie o rozumienie przez o. prof. J. M. Bocheńskiego terminu „hipoteza religijna”. Zwrócił uwagę, że termin ten jest obecny w co najmniej trzech pracach Bocheńskiego. Rozumieć ten termin należy następująco: jest to zdanie, które wraz z innymi zdaniami powoduje to, że możemy wyprowadzić logicznie pewne dane doświadczenia. Innymi słowy, w obszarze logiki religii hipoteza religijna wyjaśnia doświadczenie. Termin ten pojawia się w kontekście struktury dyskursu religijnego (hipoteza religijna jest elementem dyskursu religijnego). Termin „hipoteza religijna” pojawia się również w kontekście wyjaśnień o. Bocheńskiego nad zagadnieniem przyjmowania pewnych zdań jako prawdziwych, wyjaśniania oraz uzasadniania. Habilitant zauważył, że w swoich pracach Bocheński koryguje definicję terminu „hipoteza religijna”. Wskazał też na prace współczesnych badaczy, którzy omawiali ten termin. Dr hab. Zbigniew Wolak zauważył pewne podobieństwo między koncepcją hipotezy religijnej Bocheńskiego, a koncepcją teologii u Drewnowskiego, z czym Habilitant się zgodził.

Następnie pytanie zadał prof. dr hab. Marcin Tkaczyk. Poprosił dra Porwolika o wyjaśnienie relacji między formalizacją a uzasadnieniem. Prof. Tkaczyk stwierdził, że nie zgadza się z tezą, zgodnie z którą Bocheński za pomocą formalizacji Bocheński wykazał poprawność nie tylko formalną, ale też materialną dowodu na istnienie Boga. Prof. Tkaczyk wyraził swoje stanowisko, że formalizacja nie zwiększa stopnia uzasadnienia, tj. formalizacja dowodu nie zwiększa stopnia uzasadnienia dowodzonej tezy (z wyjątkiem sytuacji, w której wszystkie przesłanki są tautologiami – uzupełni Recenzent). Dr Porwolik w odpowiedzi wyjaśnił, że kluczem do wyjaśnienia relacji między formalizacją i uzasadnieniem jest konieczność doprecyzowania samego pojęcia „formalizacji”. Zwrócił uwagę, że formalizacja – na gruncie filozofii Bocheńskiego – jest parafrazą tekstu na język formalny. Taka parafraza ma na celu wskazać przesłanki, konkluzje pośrednie oraz konkluzje końcową. Analiza, którą Bocheński – a za nim Habilitant – nazywa formalizacjami, ma na celu pokazać „sprawności” argumentacji, oraz pozwala uniknąć w niej błędu materialnego i formalnego. Trudno stwierdzić, czy przesłanki materialne (np. tezy ontyczne) są prawdziwe, ponieważ ich prawdziwość zależy od umieszczenia ich w kontekście poszczególnych argumentacji. Formalizacja jako parafraza nie uzasadnia zatem, ale pokazuje strukturę argumentacyjną. Dr Porwolik dodał, że sam Bocheński wyrażał sceptycyzm w stosunku do możliwości formalizacji zdań wiary religijnej. Należy zatem pamiętać, podkreślił Habilitant, że terminu „formalizacja” u Bocheńskiego nie należy rozumieć w znaczeniu współczesnym, ale

jedynie jako przekład pozwalający analizować wypowiedź argumentacyjną. Dr Porwolik zasadniczo zgodził się z prof. Tkaczykiem, że formalizacja nie zwiększa uzasadnienia materialnej poprawności dowodu. Konkluzją Bocheńskiego jest stwierdzenie, że argumenty Tomasza są sprawne.

Następnie pytanie zadał dr hab. Michał Piekarski: jaka jest różnica między teologią analityczną a analityczną filozofią Boga? Skoro zarówno teologia analityczna, jak i analityczna filozofia Boga posługuje się narzędziami logicznymi, to co je rozróżnia? Czy różnica między nimi sprowadza się do przyjęcia zobowiązania ontologicznego w postaci przyjęcia tezy o istnieniu Boga? Jeżeli tak, to czy filozof posługując się narzędziami Bocheńskiego może dojść do stwierdzenia istnienia Boga? Habilitant odpowiedział, że współczesna teologia analityczna realizuje postulaty metodologiczne (np. poprawność język, dystans wobec metafor itd.), które częściowo pokrywają się z postulatami przyjętymi i realizowanymi przez Koło Krakowskie. Teologia analityczna zrodziła się z pomysłu zastosowania metod filozofii analitycznej w obrębie samej teologii.

Następnie głos zabrał dr hab. Ryszard Mordarski, który nawiązując do pytania prof. Marcina Tkaczyka zauważył, że podejście Bocheńskiego do pięciu dróg jest specyficzne dla podejścia polskiej szkoły, jest trzecim sposobem uprawiania filozofii analitycznej (prócz podejścia Richarda Swineburne'a oraz podejścia Alвина Plantingi). Dr hab. Ryszard Mordarski poprosił Habilitanta o wskazanie specyfiki polskiej szkoły filozofii analitycznej, jaką jest Koło Krakowskie (tj. trzeci sposób uprawiania analitycznej filozofii Boga). Dr Porwolik odpowiedział, że specyfika Koła Krakowskiego sprowadza się do zagadnień metodologicznych, ponieważ obszar zainteresowań był bardzo podobny dla wszystkich trzech szkół. Specyfika Koła polegała na aplikacji narzędzi logicznych (w sensie *sensu largo*, tj. wyniki logiki semiotycznej, rachunki logiczne, wyniki metodologii nauk). Innymi słowy, Bocheński rekonstruował teksty historyczne, ale starał się dokonać „przekładu” ich treści za pomocą narzędzi logicznych. Habilitant wskazał przykład analizy terminu „ruch”, do którego przykłada się narzędzia semiotyki logicznej. Dr hab. Mordarski dopytał dodatkowo, czy dr Porwolik zgodziłby się – jeszcze w nawiązaniu do pytania Tkaczyka – że choć formalizacja nie zwiększa prawdziwości tezy, ale z drugiej strony formalizacja pomaga dostrzec strukturę argumentu tak, że można dostrzec w nim ewentualne braki? Dr Porwolik zgodził się, że narzędzia Koła Krakowskiego zastosowane do tekstów filozoficznych (np. pięciu dróg Tomasza) pomagały dostrzec strukturę dowodu, pokazać przesłanki, itd.

Prof. Roman Murawski poprosił Habilitanta o omówienie relacji między Kołem Krakowskim a Szkołą Lwowsko-Warszawską, jakie między tymi dwoma środowiskami można wskazać podobieństwa i różnice. Dr Porwolik wyjaśnił, że Koło Krakowskie można uznać za filię szkoły Lwowsko-Warszawskiej w obszarze teologii katolickiej. Sam o. Bocheński uważał się za członka szkoły Lwowsko-Warszawskiej, też Koło tworzyli członkowie szkoły Lwowsko-Warszawskiej (jak Bolesław Sobociński, Jan Salamucha, Franciszek Drewnowski). Program Koła Krakowskiego jest percepcją programu Jana Łukasiewicza w obszarze teologii katolickiej. Habilitant wymienił precyzyjny język, precyzyjne struktury argumentacyjne, zastosowanie do zagadnień filozoficznych najnowszych narzędzi logicznych – są to wskazówki metodologiczne Łukasiewicza, które zastosowano do badań prowadzonych w Kole Krakowskim. Podobieństwa między tymi dwoma środowiskami naukowymi – podsumował dr Porwolik – są zatem zarówno programowe, jak i osobowe (poprzez osoby tworzące te środowiska).

Następnie pytanie zadała dr hab. Magdalena Płotka: czy filozofia o. J. M. Bocheńskiego może stanowić wkład do współczesnej dyskusji w ramach np. tomizmu analitycznego, który bada prócz argumentacji na istnienie Boga również zagadnienie atrybutów czy własności Boga (np. atemporalność, niezmienność, itd.). Dr Porwolik wyjaśnił, że wyniki uzyskane przez Bocheńskiego jego analiz kwestii 3-11 *Summy teologicznej* Tomasza z Akwinu pozwoliły mu stwierdzić potrzebę aksjomatyzacji teorii Absolutu. Badanie atrybutów i własności Boga należałoby rozpocząć od wskazania, które określenie Absolutu jest najważniejsze, tj. do którego atrybutu Absolutu Tomasz się odnosi najczęściej i który uważa za kluczowy. Zdaniem Bocheńskiego najbardziej kluczowym atrybutem jest „bycie pierwszą przyczyną sprawczą”, ponieważ z tego atrybutu da się wyprowadzić wszystkie pozostałe. Bocheński opracował pewną siatkę pojęciową, która jako metoda polegałaby na sprawdzeniu użyteczności i trafności poszczególnych atrybutów odnoszących się do Absolutu.

Następnie głos zabrał prof. Jacek Wojtysiak. Podzielił się uwagą autobiograficzną. Przed laty rozmawiał prywatnie z o. Józefem M. Bocheńskim, który wyraził opinię, że w Tomaszowej *Sumie teologii* najciekawsze są kwestie poświęcone atrybutom, wyprowadzeniu atrybutów itd., jest to zagadnienie warte analizy. Dodatkowo, prof. Wojtysiak zwrócił uwagę, że Habilitant sformułował przekonanie metafizyczne, że teza jest poprawna materialnie (prawdziwa) na gruncie filozofii, jeżeli jest zgodna z pewną koncepcją filozoficzną, a co za tym idzie nie ma w filozofii też prawdziwych jako takich w abstrakcji od systemów czy koncepcji filozoficznych.

Prof. Wojtysiak zadał pytanie o publikację rękopisów Bocheńskiego: dlaczego nie udało się

ich wydać, czy były podjęte jakieś próby w tej sprawie? Habilitant wskazał na dwie przyczyny nieopublikowania rękopisów J. M. Bocheńskiego. Po pierwsze, zarówno polska, jak i niemiecka wersja rękopisu zawierała liczne błędy, które były korygowane przez wiele lat. O. prof. Bocheński wysłał rękopis do prof. Jerzego Perzanowskiego, który następnie przekazał rękopis dr hab. Korduli Świątorzeckiej, która znalazła kolejne błędy. Po drugie, prawa autorskie co do rękopisów pozostają niejasne. Z jednej strony ojcowie dominikanie chce wydawać wszystkie dotąd nieopublikowane prace Bocheńskiego, z drugiej strony należy rozstrzygnąć, kto jest dysponentem praw autorskich. Na przykład, rękopis „Was ich glaube” nie ma dotąd ustalonych praw autorskich.

Następnie prof. Jacek Wojtysiak zadał pytanie o różnicę między „przedmiotem” a „bytem” (w odniesieniu do artykułu Habilitanta *„Propozycja aksjomatyzacji koncepcji Absolutu jako pierwszej przyczyny sprawczej inspirowana formalizacjami O. Bocheńskiego „Próba aksjomatyzacji teorii Absolutu”*). Te dwa pojęcia pojawiają się w kontekście omawianego przez dra Porwolika aktu stwarzania, w ramach którego to Bóg ma przekształcać „przedmiot” w „byt”. Dr Porwolik wyjaśnił, że przedmiot (najogólniej rzecz ujmując) jest tym, co podlega zasadzie niesprzeczności. Prof. Wojtysiak dopytał o status ontyczny przedmiotu: czy to są *possibilia*, idee, Boskie myśli? Różnie w historii filozofii określano tego rodzaju istności. Habilitant przyznał, że w swoim artykule nie zawarł dostatecznego komentarza filozoficznego, w którym ustaliłby, która koncepcja filozoficzna najtrafniej określałaby status ontyczny takich przedmiotów. Prof. Wojtysiak zapytał jednak, jakie rozwiązanie Habilitant zaproponowałby dzisiaj? Dr Porwolik zasugerował, że skoro najślabszy sposób istnienia to niesprzeczność, to traktowałby niesprzeczność jako stan ontyczny. Prof. Wojtysiak zwrócił jednak uwagę, że zaproponowana przez Habilitanta koncepcja aktu stwarzania (z przedmiotu w byt) rodzi istotne problemy filozoficzne. Na przykład, wynikałoby z niej, że przedmioty są istotnościami niezależnymi od Boga. Dr Porwolik wyjaśnił, że przedmioty nie są niezależne, ponieważ Bóg je stworzył. Prof. Wojtysiak wskazał jednak, że ta propozycja prowadziłaby do sytuacji, w której występują dwa pojęcia stwarzania: najpierw Bóg stwarza przedmioty, a następnie Bóg stwarza byty z przedmiotów.

Prof. Wojtysiak odniósł się ponadto do formalizacji piątej drogi w tekście Habilitanta (gdy nawiązuje on do rozwiązań Paula Weingartnera), w której zaznaczono, iż przesłanką empiryczną jest teza, że gdy coś często lub zawsze osiąga swój cel, to nie może tego robić przez przypadek, tylko przez intencję. Prof. Wojtysiak nie zgodziłby się tym, że jest to przesłanka empiryczna. Współcześnie empiryczne teorie biologiczne to negują, np. dobór naturalny nie dzieje się przez

intencje. Teza ta jest co najwyżej przesłanką ontologiczną, nie zaś empiryczną.

Dr hab. Ryszard Mordarski włączył się do dyskusji. Wyraził przekonanie, że logika nie ma problemu ze stwarzaniem, ponieważ zajmuje się obszarem bytów idealnych, a minimalny warunek „istnienia” to niesprzeczność. Nie jest to rozwiązanie tomistyczne, ale akceptowane przez logików.

Dyskusja dobiegła końca. Dr Porwolik podziękował za wszystkie pytania i uwagi. Na koniec wyraził zamiar opublikowania monografii poświęconej koncepcji Boga Bocheńskiego uwzględniając wszystkie wnikliwie komentarze i sugestie członków komisji.

2) Sprawozdanie z dyskusji nad przebiegiem kolokwium habilitacyjnego

Po opuszczeniu posiedzenia przez Habilitanta odbyła się dyskusja członków komisji nad odpowiedziami udzielonymi przez kandydata.

Jako pierwszy zabrał głos dr hab. Zbigniew Wolak. Oceniał kolokwium pozytywnie, jego zdaniem Habilitant rozumiał pytania i trafnie na nie odpowiadał. W toku dyskusji dostarczono szereg zagadnień Habilitantowi, które będzie mógł podjąć w przyszłości.

Prof. dr hab. Marcin Tkaczyk zgodził się, również ocenił kolokwium pozytywnie. Jego zdaniem, nie było ani jednego momentu, w którym dr Porwolik zaskoczył mocno pozytywnie, ale z drugiej strony nie było też momentu, w którym Habilitant wykazałby się brakiem wiedzy czy niekompetencją. Rozstrzał tematyczny pytań był duży, ale Habilitant na wszystkie odpowiadał kompetentnie. Prof. dr hab. Tkaczyk raz jeszcze powtórzył pozytywną ocenę kolokwium.

Dr hab. Michał Piekarski również ocenił kolokwium pozytywnie. Choć nie sposób sformułować zarzutu w stosunku do odpowiedzi Habilitanta podczas kolokwium to jednak dr hab. Piekarski wyraził żal, że odpowiedzi Habilitanta nie były dostatecznie zaangażowane filozoficznie. Odpowiedzi na pytania dotyczące kwestii metodologicznych ocenia wyżej niż odpowiedzi na pytania dotyczące kwestii ontologicznych czy epistemologicznych. Dr hab. Michał Piekarski podsumował, że odpowiedzi te odzwierciedlały sposób myślenia Habilitanta o samej filozofii.

Dr hab. Ryszard Mordarski oraz prof. dr hab. Roman Murawski również ocenili kolokwium pozytywnie.

Podobnie dr hab. Magdalena Płotka oceniła kolokwium pozytywnie. Jej zdaniem, niektóre odpowiedzi Habilitanta były wymijające i powierzchowne (szczególnie uwaga ta dotyczy

odpowiedzi na pytania o status ontyczny przedmiotu i na pytanie o relację między uzasadnieniem a formalizacją; w obu odpowiedziach zabrakło głębszego komentarza filozoficznego dra Porwolika). Ogólna ocena kolokwium jest jednak pozytywna, ponieważ dr Porwolik odpowiadał kompetentnie, z dużą erudycją i odczytaniem, wykazał się wiedzą.

Prof. dr hab. Jacek Wojtysiak zgodził się z opiniami pozostałych członków komisji i również ocenił kolokwium pozytywnie.

Komisja przyjęła kolokwium ks. dra Marka Porwolika i jednogłośnie oceniła je pozytywnie.

3) Sprawozdanie z dyskusji członków komisji na temat dorobku naukowego i aktywności naukowej dr. Marka Porwolika oraz nad wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Następnie Przewodniczący komisji otworzył dyskusję nad wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Prof. dr hab. Roman Murawski wyraził stanowisko, że Habilitant spełnia wymogi ustawowe, osiągnięcie habilitacyjne, dorobek i przebieg kolokwium należy ocenić pozytywnie. W rezultacie, wyraził pozytywną opinię w sprawie wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr. Porwolikowi. Dodał też, że ma nadzieję, że Habilitant opublikuje swoje osiągnięcia w formie zwartej monografii.

Dr hab. Zbigniew Wolak uznał, że na podstawie oceny osiągnięcia habilitacyjnego, dorobku oraz przebiegu kolokwium, opowiada się za nadaniem stopnia doktora habilitowanego dr. Porwolikowi.

Prof. dr hab. Marcin Tkaczyk powiedział, że jego opinia jest pozytywna, ponieważ dr Porwolik spełnia ustawowe wymagania stawiane przy habilitacji. Recenzent podkreślił jednak, że jego opinia jest bardziej zniuansowana. Wyjaśnił, że teza habilitacyjna przedstawiona i omówiona w autoreferacie jest dość słaba i jest niedostatecznie pogłębiona. Co więcej, główna teza nie jest – jego zdaniem – uzasadniona. Jednakże, można wskazać inny wkład Habilitanta, który prof. dr hab. Tkaczyk ocenia jako znaczący, tj. analiza formalizacji pięciu dróg opracowana jest z wielką

pracowitością i wiedzą ekspercką. Na podstawie tego wkładu wyraża prof. dr hab. Marcin Tkaczyk pozytywną opinię ws. nadania stopnia doktora habilitowanego dr. Porwolikowi.

Dr hab. Ryszard Mordarski podkreślił szczególnie trzy kwestie: po pierwsze, dorobek Habilitanta dotyczy polskiego filozofa i ten wkład do historii filozofii polskiej jest bardzo cenny; po drugie, dorobek ten dotyczy teorii Boga, ale nie w koncepcji zwrotu antropocentrycznego; po trzecie, całość dorobku stanowi bardzo dobry materiał, który można wykorzystać w monografii na temat Koła Krakowskiego. Taka monografia mogłaby powstać na wzór książki Jana Woleńskiego o szkole Lwowsko-Warszawskiej.

Dr hab. Magdalena Płotka również uznała, że Habilitant spełnia wszystkie wymogi ustawowe i z tej racji jest za nadaniem mu stopnia doktora habilitowanego.

Dr hab. Michał Piekarski pozytywnie ocenia dorobek i kolokwium, spełnia on wymogi ustawowe. Zwrócił uwagę, że z jednej strony Habilitant wykazuje się dużą pokorą i skromnością w formułowaniu sądów (dr hab. Piekarski uznał to za cenną cnotę epistemiczną), ale z drugiej strony Habilitantowi trochę zabrakło odwagi w formułowaniu własnych i zdecydowanych sądów.

Prof. dr hab. Wojtysiak przypomniał, że ustawa mówi o trzech warunkach, które są konieczne, ale które razem tworzą warunek wystarczający do uzyskania stopnia doktora habilitowanego: po pierwsze, posiadanie stopnia doktora (dr Porwolik spełnia ten warunek), po drugie, znaczny wkład w rozwój dyscypliny (wkład dra Porwolika dotyczy przede wszystkim jego prac z zakresu historii filozofii polskiej oraz z zakresu formalizacji problematyki filozoficznej i aksjomatyzacji fragmentu teologii naturalnej), po trzecie, aktywność naukowa prowadzona w więcej niż w jednej uczelni. Dr Porwolik prowadził aktywność naukową w zagranicznych instytucjach naukowych uczelni, to jest w Centre for Logic, Epistemology and the History of Logic, State University of Campinas oraz w Instytucie Matematyki Czeskiej Akademii w Pradze, a także w różnych i licznych ośrodkach w Polsce. Prof. Wojtysiak szczególnie wyróżnił artykuł: M. Porwolik, J. Mulawka, *Considerations on conceptual knowledge representation* (Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry, and High-Energy Physics Experiments 2011, red. R. S. Romaniuk, Proc. of SPIE Vol. 8008, 800804). Artykuł ten jest owocem interdyscyplinarnej współpracy z Politechniką Warszawską. Prof. dr hab. Wojtysiak ocenia ten tekst najwyżej, zwłaszcza, że był on prezentowany na międzynarodowym sympozjum. Podsumowując, prof. dr hab. Jacek Wojtysiak uznał, że wszystkie warunki są spełnione i podkreślił, że opowiada się za nadaniem dr. Porwolikowi stopnia doktora habilitowanego.

Na podstawie recenzji, przebiegu kolokwium habilitacyjnego oraz dyskusji w trakcie posiedzenia komisji habilitacyjnej, powołanej przez Radę Dyscypliny Naukowej Filozofii UKSW w Warszawie w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dr Marka Porwolika, jej członkowie uznali, iż „posiada [on] w dorobku osiągnięcia naukowe (...), stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny” oraz wykazał się on „istotną aktywnością naukową (...) w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”, co oznacza, iż spełnia wymagania sformułowane w art. 219 ust 1 Ustawy, dlatego jednogłośnie podjęli uchwałę o wystąpieniu do Rady Dyscypliny Naukowej Filozofii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z wnioskiem o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia.

Podpis przewodniczącego komisji

Janek Mójtyś
.....
Podpis sekretarza komisji

Anna Dąbrowska
.....